

Дівчина з легенди

***Я – навіжена. Я – дитя любові.
Мені без неї білий світ глевкий.
Л. Костенко***

Є прадавні скарби, що намертво лежать у землі, і є скарби, що йдуть по землі, ідуть від покоління до покоління, огортаючи глибинним чаром людську душу.

І тільки інколи, крізь тумани часу, окреслиться схожа на легенду постать творця. До таких легендарних постатей і належить славнозвісна народна поетеса Маруся Чурай.

За переказами, Маруся Чурай народилася близько 1625 р. у Полтаві в родині козака Гордія Чурая. Якось у бою він потрапив у полон і був страчений. Вважається народним героєм, оспіваний у думі.

Коли Маруся почула, як про долю її батька співає пісню кобзар, з переповненої почуттями душі вперше полилася пісня.

Маруся зростала в сім'ї, де шанувалася народна мораль, де панувала любов до рідної землі. Вона поважала і любила своїх батьків, вони були для неї взірцем в усьому. Вона мріяла, що колись і в неї буде така гарна сім'я і велике чисте кохання.

Та особисте життя Марусі не склалося. Закоханого в неї козака Івана Іскру Маруся не любила, а її кохання до козака Грицька Бобренка виявилось вимріяним, вигаданим.

Весною 1648 року козаки полтавського полку рушали в черговий похід до війська гетьмана України Богдана Хмельницького. Разом із ними вирушив на війну і Гриць, обіцяючи Марусі повернутись. Дівчина чекала на нього чотири роки. Проте повернувшись до Полтави, Гриць вже не звертав уваги на неї, бо покохав Галю Вешняківну із заможної полтавської сім'ї.

Однак виявилось нелегко – вдавати, що кохаєш. І одного разу Гриць знову прийшов до Марусі. Прийшов, щоб скинути тягар зі своєї душі, не думаючи, що знеславить її, що завдасть їй болю.

Проте почуття людської гідності не змогли знищити в Марусі – ні Гриць, ні Галя, ні поговор людський. Адже не помсту вона готувала для нього, бо не зреклася кохання. З розпачу зібрала Маруся отруйне зілля, про яке знала від бабусі, для себе, бо несила було жити. Але сталося так, що зілля випив Гриць.

*Не помста це була, не божевілля
Людина спроста ближнього не вб'є.
Я не труїла. Те прокляте зілля
він випив сам. Воно було моє.*

За скоєний злочин Марусю ув'язнили в острозі. Улітку 1652 р. відбувся суд, де її звинуватили в отруєнні свого коханого, Грицька Бобренка, через ревності.

*Пройшло життя. Не варто було і труду.
Лише образи наберешся вщерть.
Останні дні вже якимось перебуду.
Та вже й кінець. Переночую в смерть.*

Один за одним постають свідки. Параска Демиха розповідає, як бачила Гриця, що

повертався від Чураїв, блідий та смутний. Кожне слово болем відлунує в душі Марусиної матері. Підсудна очі слізьми не зросила. І милосердя не просила.

Яким Шибиліст доповідає громаді, як ріс Грицько, якого Чураї й годували, й до розуму наставляли, бо матері його, бачте, часу не було ним опікуватися: «...воювала – за курку, за телицю, за межу». Маруся та Гриць зростали разом та й покохалися. Дівчина щиро, а от Гриць:

*Він народився під такою зіркою
що щось в душі двоїлося йому*

Тим часом до суду прибуває посланець із Січі з листом від кошового з проханням про допомогу Хмельницькому. Послухавши, у чому справа, він зауважує:

*Ця дівчина...? Обличчя як з ікон.
І ви її збираєтесь карати?!
А що, як інший вибрати закон,-
не з боку вбивства, а із боку зради?
Ну, є ж про зраду там якісь статті.
Не всяка ж кара має бути незбожна.
Що ж це виходить? Зрадити в житті державу –
злочин, а людину – можна?*

Серед різних людей, що зібралися у суді, син Якова Остряниці, Іван Іскра. Цей чесний шляхетний юнак кохає Марусю. Він з'явився під час виконання смертного вироку в Полтаві з універсалом Богдана Хмельницького про помилування Марусі. Марусю звільнили з-під варти.

Немає достовірних даних про смерть Марусі Чурай. Є тільки кілька версій. За однією, вона відразу після помилування пішла на прощу в Київ і там померла в одному з монастирів. За іншою, повернулася додому, хворіла на сухоти й померла на самоті. Мати пішла за межу вічності невдовзі після помилування доньки.

Та для українського народу Маруся не вмерла. Вона продовжує жити у своїх піснях, у творах про неї, створених майстрами художнього слова.

Вона піснями виспівала душу.

Вона пісні ці залишає нам.

Л. Костенко

Образ Марусі Чурай – образ митця свого часу, який органічно зливається з образом України. Постать реальної дівчини з народу, обдарованої чарівним голосом і поетичним світосприйняттям, виростає до символу, ніби вбираючи в себе духовний потенціал Вітчизни.

За словами Івана Іскри, Маруся – це голос України, душа її. «Звитяги наші, муки і руїни безсмертні будуть у її словах». Таку ж характеристику дає дівчині й гетьман Богдан Хмельницький, який говорить, що «її пісні – як перло многоцвітне, як дивен скарб серед земних марнот».

Маруся Чурай мала чудовий голос і вражаюче гарно співала пісні, у тому числі й свої власні. Вона була наділена неабияким талантом імпровізації – свої думки могла викладати віршами.

Понад 350 років тому з уст молодої української дівчини полетіла у світ тиха журлива пісня «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці». Цю пісню люблять і співають до сьогодні, вона існує в записах фольклористів, обробках композиторів, перекладах на німецьку, чеську, французьку, польську, англійську мови.

Вічна тема кохання, зради і помсти хвилює та бентежить наші душі, як хвилювала душі наших далеких предків століття тому. Чарівна мелодія і високе поетичне слово огортають слухача смутком і співчуттям до бідного Гриця та до дівчини, яка його згубила, до скороминущості й трагічності такого короткого і такого солодкого людського життя.

Сумуючи за коханим, не маючи від нього жодної звістки, дівчина пішла до Києво-Печерської лаври, щоб у молитві знайти заспокоєння. Почуваючись самотньою в чужому місті, вона складає одну із кращих своїх пісень, у якій із великою силою відчувається душевний біль.

*О, як моє болить серце, а сльози не ллються.
Трачу літа в лютім горі і кінця не бачу.
Тільки тоді і полегша, як нишком поплачу.
Де ти, милий, чорнобривий? Де ти? Озовися!
Як я, бідна, тут горюю, Прийди подивися.*

Пісні про кохання найпоширеніші й найулюбленіші в народі. У них, крім глибокого й сильного почуття взаємного кохання, наявні мотиви розлуки закоханих, чекання, зради. В усіх регіонах України надзвичайно популярна пісня «В кінці греблі шумлять верби». Це – щирий монолог закоханої дівчини, яка чекає свого козаченька з-за Десни, а його все немає. Вона зворушує всіх, хто перейнявся почуттями юної дівчини, яка простими й правдивими словами співає про своє кохання. Текст цієї пісні Маруся Чурай записала в альбом із присвятою Меласі Барабаш. Цей альбом 1853 р. потрапив до бургомістра Полтави Селегеня.

У пісні «Засвіт встали козаченьки» говориться про те, що козак, вірний своєму обов'язку, вирушає в дорогу – захищати рідну землю. Він змушений покинути матір, кохану дівчину.

Серед багатьох її пісень, що виконуються протягом століть, давно стали народними: «Посадила огірочки», «На городі верба рясна», «Зелений барвіночку», «Віють вітри, віють буйні», «Одна гора високая» та інші. Відомо понад 20 пісень, автором яких вважають М. Чурай, але цілком можливо, що їх більше і живуть вони в народі як чудові фольклорні твори.

 <http://library.vnuu.edu.ua>